

Omvärldsanalys inför budget 2022

Under mål ett återfinns kommunens processer för kommunövergripande styrning, ledning och organisering samt demokrati och insyn.

I den senaste medborgarundersökningen som genomfördes 2018 fick kommunen betyget 59 (av 100) på frågor som handlar om hur väl kommunen sköter sina uppgifter, hur väl medborgarnas förväntningar uppfylls och hur nära en ideal kommun Östersund är. Vid samma tillfälle mättes hur nöjd medborgarna är med förtroendet till kommunens politiker och högre tjänstemän och betyget blev här 48 (av 100). Båda värdena ligger i mellanskiktet bland landets kommuner och visar på att det finns potential till utveckling.

Det geopolitiska säkerhetsläget i världen försämras och det finns andra hot att förhålla sig till nu än för tio år sedan. Det visar sig även lokalt i att hot och hat mot förtroendevalda och kommunens tjänstepersoner ökar. Förskjutningen av tonen i det demokratiska samtalet påverkar demokratin och har visat sig leda till självcensur, att inte våga ta obekväma beslut eller att inte vilja engagera sig politiskt. Fortsatt utveckling av metoder för medborgarinflytande kan vara ett sätt att öka tilliten till såväl tjänstemän som för politiker, minska förekomsten av hat och hot och stärka det demokratiska systemet.

Inför budget 2021 anlätades PWC för en genomlysning av kommunens ekonomiska ramar. Den rapport som togs fram pekar bland annat på att nuvarande resursfördelningsmodell skulle behöva ses över vad gäller kompensation för demografiska förändringar. Även investeringsprocessen behöver ses över och kvalitetssäkras i sin helhet.

En modell för övergripande systematiskt kvalitetsarbete inom kommunen saknas och "ledningens genomgång" behövs på fler områden än miljö. En processutvärderingsmodell är under framtagande och är att se som en del i ett systematiskt kvalitetsarbete. Modellen ska vara ett verktyg för att identifiera processernas eventuella kvalitetskostnader.

Enligt kommunens "Riktlinje för god ekonomisk hushållning" ska nettokostnadsavvikelsena vara högst +- 5 % per verksamhetsområde. Vid senaste mätning så hade 3 av 6 verksamhetsområden större avvikelser än 5 %. Kommunens totala nettokostnadsavvikelse (exklusive LSS) var 3,9 % under 2019.

Under mål två återfinner vi kommunens processer för samhällsplanering. Här hanteras allt från fysisk planering, detaljplaner, markfrågor, vatten och avlopp, avfall, energi, transporter, miljö och hälsoskydd till samhällsskydd och beredskap.

Östersunds strategiska läge talar för en fortsatt stark utveckling och attraktivitet, liksom fortsatt efterfrågan på mark för bostäder, industri och handel. Det är idag svårt att hitta lämplig mark för sammanhängande småhusbebyggelse och flerbostadshus i stadens ytterområden och tätorter som är attraktiv för exploatörer.

Kommunen behöver därför ta ett realistiskt, långsiktigt och hållbart ställningstagande om hur många nyproducerade bostäder vi behöver på lång sikt och där också ta ställning inför de målkonflikter som finns mellan behovet av ökad hållbarhet/klimatomställning och behovet av tillväxt och fler bostäder. För att utveckla ett långsiktigt robust samhälle behövs också en ansvarsfull samhällsplanering där vi genomför de åtgärder som minskar samhällets och invånarnas sårbarhet inför de klimatiförändringar vi står inför samt säkerställa att den kommunala servicen kan upprätthållas trots högre temperaturer och ökade nederbördsmängder.

Samtidigt som staden växer ökar kommunens underhållsskuld vad gäller park- och gatumark. När staden förtätas och fler människor ska samsas på samma yta blir slitaget på befintliga ytor större, detta samtidigt som efterfrågan på en högre skötselnivå på bland annat gräsklippning och snöröjning ökar hos våra medborgare.

Östersunds kommun, precis som landet i övrigt, står inför stora utmaningar inom vatten och avlopp. Verksamheten är i dagsläget inte att se som kostnadseffektiv då vi bland annat har ett utläckage av rent dricksvatten från ledningsnätet på runt 20 %. Ett arbete har startats upp för att effektivisera läcksökning vilket i kombination med lagning/underhåll/sanering av befintligt ledningsnät kommer att minska utläckaget. Gövikens reningsverk börjar närma sig utsläppsgränsen för det idag gällande tillståndet. Om tillståndet behöver utökas kan ett ställningstagande behöva göras utifrån om anläggningen ska byggas ut eller om ett ytterligare reningsverk ska uppföras. En stor utmaning för Gövikens anläggning inför 2022 är också hanteringen av de tre ton slam som varje år produceras och som idag används för att täcka Gräfsåsens slutdeponi, Deponin kommer att vara sluttäckt 2022 och då måste en ny lösning på hur slammet ska hanteras finnas på plats.

När det gäller kommunens avfallshantering finns stor potential att minska kommunens kostnader och utsläpp genom att öka medborgarnas vilja, motivation och kunskap gällande avfallssortering. Undersökningar visar att medborgarnas nöjdhet gällande återvinningscentraler har minskat och uppdraget att utveckla återvinningscentraler för att förbättra servicen för medborgarna bör därmed vara befogat att fortsätta arbeta med. En mobil återvinningscentral skulle underlätta för medborgare utan bil och med all säkerhet öka sorteringsgraden.

Tillgång till bredband är av yttersta vikt för kommunens tillväxt. Vid årsskiftet 2020/2021 beräknas cirka 86 % av kommunens hushåll ha tillgång till bredband med en kapacitet på 100Mb/s och andelen beställningar inom utbyggda områden är cirka 69 %. Vissa centrala områden i centrala staden är fortfarande utan fiberanslutning och det finns även områden och enskilda fastigheter där installation inte kan ske av kostnadsskäl.

Mål tre handlar om näringsliv och utveckling, arbetsmarknad och sysselsättning, bostadsförsörjning och integration.

Förmågan till kompetensförsörjning är central för att företag och myndigheter ska välja att etablera sig, utvecklas och växa i Östersund. För att öka och utveckla innovationsförmåga och entreprenörskap är samverkan mellan utbildningsväsende, näringsliv och offentlig verksamhet viktigt. En stor möjlighet är utveckling av projekt som finansieras med externa medel.

Intresset för inflyttning från övriga landet och Europa bedöms fortsatt vara stort och bostadsbyggandet har varit relativt högt de senaste åren. Intresset från marknaden att bygga är fortsatt stort, men framför allt koncentrerad till centralorten. I tätorterna och på landsbygden finns både efterfrågan och behov av tillgängliga bostäder som marknaden i dagsläget inte ser som intressant.

Befolkningen blir allt äldre och även om äldre idag som grupp är friskare än tidigare så kommer fler att behöva särskilt boende. SKR bedömer att särskilt boende är och under överskådlig tid kommer att vara en av kommunernas strategiskt viktigaste frågor - och även en av kommunernas tyngsta kostnader.

Marknaden fångar upp efterfrågan på bostäder väl, men riskerar att missa behoven från de grupper som inte kan efterfråga bostäder på marknaden. Trösklarna in på den reguljära bostadsmarknaden är fortsatt höga för stora för delar av befolkningen och omflyttningen inom beståndet är låg. Östersundshem står inför omfattande renoveringsarbeten de kommande 10 - 20 åren och kommer framför allt att fokusera på det. Detta kommer att innebära hyreshöjningar liksom omflyttning av boende med bostadssociala kontrakt. Det är fortsatt svårt att fylla

kommunens behov av nya sociala kontrakt.

Kommunens roll i den lokala arbetsmarknadspolitiken kommer att förändras i och med Arbetsförmedlingens reformering. Genom att koppla arbetsmarknadsfrågorna med kommunens kompetensförsörjningsfrågor och tillväxtarbete kan reella och aktuella behov i större grad genomsyra de utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser som kommunen tillhandahåller. Det finns idag en obalans mellan förutsättningar hos arbetskraften och efterfrågan på arbetskraft hos kommunen som arbetsgivare och det privata näringslivet.

Mål fyra innefattar kommunens utbildningsprocesser, från förskola till vuxenutbildning.

Grundskolan och förskolan påverkas av ökat antal barn och elever.

För grundskolan är det främst etableringar av privata alternativ som utgör strukturella utmaningar för att kommunen ska få en hållbar skolstruktur över tid. Inom vuxenutbildningen pågår utredningar som kan ha påverkan på utbildningen. Bland annat en betygsutredning och utredning vad gäller frågan om huvudmannaskap.

Under mål fem återfinner vi de processer som levererar förutsättningar för våra medborgare att utöva kultur-, fritid- och idrottsaktiviteter samt kommunens insatser för turism. Verksamheter som i huvudsak inte är lagstyrda utan är avhängiga politikens ambitionsnivå.

Östersund är en kommun med stora möjligheter att erbjuda medborgarna rika förutsättningar för en god fritid. En stor utmaning är att utifrån socioekonomiska strukturer och demografiska förändringar säkerställa en aktiv fritid som är tillgänglig för *alla* medborgare, oavsett förutsättningar. En utmaning inom kulturområdet är bristen på publika förutsättningar och adekvata plattformar för de aktiva kulturutövarna. Att se den digitala arenan som en möjlighet för att kunna sprida kultur till en större publik är därför något kommunen behöver axla en roll som utvecklare.

Mål sex handlar om stöd- och omsorg samt överförmyndarverksamhet.

Forskningen lyfter fram vikten av hälsofrämjande och förebyggande insatser för att klara framtidens behov av vård och omsorg för en allt större och åldrande befolkning. Under perioden fram till år 2027 beräknas antalet över 80 år öka med 1 500 personer jämfört med 2019.

Kompetensförsörjningen inom offentlig sektor är en av de i särklass största utmaningarna att hantera framgent men visar sig redan idag i form av svårigheter att rekrytera personal. Det blir minskade offentliga resurser när färre ska försörja fler. Färre personer i yrkesaktiv ålder leder också till en ökad konkurrens om befintlig arbetskraft. Östersunds kommun måste därför arbeta aktivt för att vara en attraktiv arbetsgivare. Utveckling av välfärdsteknik är också en viktig förutsättning för att kunna möta dessa utmaningar.

Barn i åldrarna 0-12 ökar stadigt sedan år 2005 och är nu på samma höga nivåer som tidigt 90-tal. Även unga i åldrarna 13-18 år ökar igen efter några års nedgång. En korrelation kan ses mellan det ökande antalet orosanmälningar sedan 2011 och det ökande antalet barn. Även om kostnaderna ökar ses ingen ökning av antalet placeringar och vårddygn vilket tyder på att effektiva öppna insatser erbjuds. Risk finns för ökade kostnader om några år när åldersgruppen 0-12 när tonåren och riskerar att hamna i risksituationer med missbruk, kriminalitet etc.

Väntetiden till en öppenvårdsinsats i form av föräldrastöd för barn och unga kan vara mellan fyra och åtta månader och till insatsen kontaktperson och kontaktfamilj enligt SoL och LSS kan uppgå till minst ett år. Samtidigt fortsätter kostnaderna för institutionsvården för barn att öka. Kostnadsökningen beror framförallt på att dygnspriset för institutioner med den särskilda kompetens som krävs för målgruppen har en dygnskostnad på mellan 6 000- 11 000 kr per dygn.

För Östersund har kostnaderna för familjehemsvården minskat medan kostnaderna för HVB ökat. De höga kostnaderna för HVB-vården härrör framförallt från ett antal placeringar med omfattande problematik utifrån neuropsykiatriska funktionshinder.

Antal placeringsdygn för vuxna har däremot aldrig varit så låga och en minskning har skett med 15 årsplaceringar sedan år 2017.

Det saknas en vårdkedja tillsammans med regionen för samordnade insatser för målgruppen med samsjuklighet. Samverkanspartners, som exempelvis psykiatrin, behöver träda in och ta sin del av ansvaret

utifrån kompetens och samfinansiering för målgruppen som har en komplex problematik med sammansatta behov. Nationella direktiv som påverkar verksamheter hos exempelvis Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kan medföra att förutsättningar för samverkan förändras. Lokal samverkan med Försäkringskassan är svårare och i med att Arbetsförmedlingen har dragit ned på sin verksamhet har övervältrings effekter skett till arbetsmarknadsenheten.

För att arbetet med de som ansöker om försörjningsstöd ska ge resultat krävs att det finns tillgång till både varierade förberedande insatser för att bli anställningsbar samt praktik- och arbetsträningsplatser för att tillgodose målgruppens behov av studier och arbete. Det behövs mer alternativa inkluderande arbetsplatser för samhörighet och att känna sig behövd. Bättre flöden mellan de olika insatserna behövs samt att interna flöden behöver vidareutvecklas där rätt kompetenser involveras i arbetet.

Mål sju handlar dels om att säkerställa ett systematiskt miljöarbete dels om att effektivt minska kommunens miljö- och klimatpåverkan.

Kommunens målbild är att bli en fossilbränslefri kommun 2025/2030. För att nå målbilden måste utsläppen minska i betydligt snabbare takt än de gjort de senaste åren. Klimatomställningen är en ödesfråga, det innebär att allt som kommunen gör måste bidra till nollutsläpp. Detta kräver uthållighet, tydlighet och politiskt mod. Kommunen måste fokusera på de övergripande insatser och vägval som är av störst betydelse för klimatomställningen.

Mål åtta handlar om kommunens stödprocesser och avser processgrupperna informationsförvaltning, systemförvaltning och IT-arkitektur, HR, ekonomi, upphandling och inköp, lokalförsörjning och fastighetsunderhåll, kris och säkerhet, information och marknadsföring samt förvaltningsstöd.

Kommunens digitala mognad har ökat kraftigt på bara några månader på grund av Coronapandemin. Den digitala utvecklingen kan dock medföra risker då vissa grupper i samhället har begränsade möjligheter att ta till sig ny teknik och därmed riskerar ett digitalt utanförskap. Medborgarna kan därmed behöva ett ökat stöd Kommunens "Fixartjänst" stödjer dessa grupper men behovet av tjänsten är troligen långt större än det som kommunen idag kan erbjuda.